

Staartdelingen in de gymzaal

Over vakkenintegratie

Kinderen leren tijdens lessen bewegingsonderwijs meer dan beter bewegen alleen; er wordt door kinderen gerekend, er wordt overlegd, er worden afstanden geschat, er wordt kennis opgedaan over hardheden van materiaal enzovoort. Een goede les bewegingsonderwijs zorgt automatisch voor positieve neveneffecten met betrekking tot andere vakken, dit gebeurt veelal zonder dat de leraar bewegingsonderwijs zich daar expliciet op richt, maar het kan ook anders...

Door: Ronald de Graaff

We schrijven het jaar 2020: een klas van een willekeurige basisschool in het midden van het land loopt naar de gymzaal, de kinderen hebben de gymtas in de hand en de klassenleerkracht draagt een stapeltje papieren en een doos potloden. In de zaal is een aantal arrangementen opgesteld en in de hoek staat een verrijdbaar whiteboard, tot zover niets bijzonders.....

Maar de leerlingen weten dat dit geen gewone les bewegingsonderwijs wordt want het is vandaag Combo-dag: de dag waarop de groepsleerkracht samen met de leerkracht bewegingsonderwijs in de zaal lesgeeft om op een bewegende manier aandacht te geven aan rekenen, taal, wereldoriëntatie, techniek of sociale vaardigheden.

Vandaag staat rekenen centraal.

Een groepje kinderen rolt met jongleerballen naar hoepels waarin een cijfer ligt, de opdracht luidt: 'probeer vijf ballen in de hoepels te rollen, tel de punten bij elkaar en als je het totaal door 3 kan delen is dit jouw score. Bijvoorbeeld: je gooit 21 punten deel dit door 3 en jouw score wordt dus 7, gooi je bijvoorbeeld 26 punten dan kan je dit niet door 3 delen en wordt jouw score 0'.

Een ander groepje is bezig met verspringen: iedere leerling maakt drie sprongen en rekent de gemiddelde afstand uit, alle afstanden worden nu bij elkaar opgeteld en het gemiddelde van de klas wordt uitgerekend met behulp van staartdelingen.

Het Combo-uur eindigt met 'lijnenloop': de leerlingen staan op de middenlijn in de zaal (de nullijn), de leerkracht roept een som bijvoorbeeld: '12:3' de uitkomst hiervan is 4 en de kinderen rennen nu zo snel mogelijk naar de vierde lijn, tikken deze aan met de voet en rennen weer terug naar de nullijn, als de uitkomst van de som negatief is (bijvoorbeeld 6:2 - 4) dan draaien de kinderen zich om en rennen naar de eerste lijn aan de andere kant van de nullijn.

Denken en doen

Het bewegingsonderwijs is gericht op een verantwoorde deelname aan bewegingsactiviteiten, maar binnen de aangeboden lessen bewegingsonderwijs zijn ook aspecten te ontdekken die verwijzen naar andere vakgebieden; aspecten of betekenissen die te maken hebben met rekenen, taal, sociale vaardigheden bijvoorbeeld. De vakleerkracht bewegingsonderwijs kan zijn kennis over bewegen en zijn vaardigheid in het arrangeren van gedifferentieerde situaties in dienst stellen van een gereguleerde vorm van vakkenintegratie die voor iedereen winst oplevert.

Oefenen voor de 360

Een centraal gegeven ligt hierbij in de vooronderstelling dat een kind beter in staat is cognitieve informatie te verwerken en te onthouden als deze informatie gekoppeld is aan een zinvolle handeling of lichamelijke ervaring. Anders gezegd: als het *denken* wordt gekoppeld aan het *doen* is er een verhoogde kans dat de leerstof beklijft. Veel vakken zoals rekenen en taal worden in het huidige onderwijs eenzijdig 'op het hoofd gericht' aangeboden; de leerlingen zitten, kijken en luisteren maar *doen* weinig.

Als we er nu dus voor kunnen zorgen dat er door middel van speciaal gearrangeerde bewegingssituaties realistische en ervaringsvolle rekenlessen, taallessen of technieklessen worden gegeven in de gymzaal slaan we twee vliegen in één klap: de kinderen gaan beter leren en er wordt vaker bewogen.

Bewegen als middel, een grensvervaging?

Gaan we ons vak nu verkwanselen door het bewegen te gebruiken als middel voor andere vakken en andere doelen? Nee, integendeel: de waarde van het vak bewegingsonderwijs wordt juist vergroot doordat het vak een centrale positie tussen de andere vakken krijgt, de rol van spelen en bewegen in de ontwikkeling van het kind zal voor meer mensen zichtbaar worden. Veel collega-leerkrachten zullen ontdekken wat voor rijkdom er in bewegingssituaties schuilgaat. De lessen *bewegingsonderwijs* worden dus niet als middel gebruikt, maar enkel de kennis van de vakleerkracht *over* bewegen en de gymzaal als lesruimte worden ingezet als middel. Wel is het belangrijk dat aan een aantal voorwaarden moet worden voldaan:

- alle vastgestelde uren bewegingsonderwijs blijven bedoeld en gereserveerd voor bewegingsonderwijs, de vakleerkracht is en blijft verantwoordelijk voor de inhoud van de lessen
- de vakleerkracht heeft in een algemene teamvergadering de bedoeling en de grenzen van zijn vak aangegeven, dit staat tevens verwoord in het schoolplan/vakwerkplan
- lessen in de gymzaal die bedoeld zijn voor een ander vak worden gezamenlijk gegeven door groepsleerkracht en vakleerkracht
- er is een vaste tijd ingeroosterd voor de Combo-uren (zie verder) zodat het ook voor de kinderen duidelijk blijft dat het geen gewone gymles is
- de voorkeur gaat uit naar een volledige Combo-dag of dagdeel zodat het voor de vakleerkracht eenvoudiger wordt om bewust van 'pet' te wisselen.

Doordat er een duidelijke afbakening wordt gemaakt tussen 'gym-tijd' en 'combo-tijd', is het voor iedereen op school duidelijk waar de grenzen van het vak bewegingsonderwijs liggen en draagt dit bij aan de profilering en legitimering van het vak.

De combo-lessen

Combo staat voor: 'Combinatie Bewegingsonderwijs', er is hier dus sprake van *extra* formatie-uren voor de vakleerkracht bewegingsonderwijs om bewegingsactiviteiten te bedenken en begeleiden ten gunste van een ander vak (taal, wereldoriëntatie, rekenen, drama, science).

De praktijk

- De groepsleerkracht geeft aan waar de klas mee bezig is en wat hij aan de orde wil stellen, bijvoorbeeld: meten of sociale vaardigheden. Als voorbereiding kan het wenselijk zijn dat de vakleerkracht even in de klas komt kijken bij een desbetreffende les of onderwerp.
- De vakleerkracht bedenkt activiteiten waarin deze onderwerpen daadwerkelijk aan de orde komen, bijvoorbeeld: springen, mikken, stoeien.
- De vakleerkracht en groepsleerkracht geven samen les (in overleg beurtelings of in groepjes), een bijkomend voordeel is dat zij in het gezamenlijk observeren en uitwisselen van informatie een bredere kijk krijgen op kinderen en lesgeven.
- De verantwoordelijkheid voor een veilige uitvoering van de activiteiten ligt bij de vakleerkracht

- De vakleerkracht en groepsleerkracht evalueren kort en maken een vervolgspraak.
- De vakleerkracht kan voor advies gevraagd worden over mogelijke bewegingsactiviteiten in het klaslokaal (bijvoorbeeld: jongeren tijdens het opzeggen van getallenrijen of woordenreeks).

In de gymzaal werkt een vmbo-klas in drie groepen.

Groep 1 is bezig met de wip-wap: hoe kunnen de lichtste en de zwaarste leerling toch samen in evenwicht blijven? Wat gebeurt er als de leerlingen zich verplaatsen of wat gebeurt er als je de wip-wap verschuift? Kunnen twee leerlingen aan de ene kant in evenwicht blijven met een leerling aan de andere kant?

Groep 2 brengt samen met de leerkracht een natuurkundeles in praktijk: door middel van katrollen hijst een tenger meisje twee grote leerlingen en de leraar op.

Groep 3 is met de vakleerkracht bezig bij de ringen: de jongens hebben bij het vak techniek een skateboard met voetbanden gemaakt en proberen nu of ze halve draaien en 360-ers kunnen maken. Met een zelfgebouwde skateboard-'ramp' en saltostoel willen ze straks proberen om een salto achterover te maken.

Bij elke groep is een videocamera aanwezig omdat de leerlingen volgende week bij het vak ICT een presentatie moeten geven van hun

Met de banden blijft het skateboard zitten

Mikken en tellen

experimenten, dit moet gebeuren door middel van een zelfgemaakte videoclip of reclamespot.

Kruisbestuiving

Bij een geslaagde vakkenintegratie is er sprake van tweerichtingsverkeer, zo kan het ook zijn dat ideeën en wensen en situaties vanuit het bewegingsonderwijs geïntegreerd worden in andere vakken. Dat dit verder kan gaan dan het naaien van partijlintjes bij het vak textiel beschrijft Marlieke Bosch in 't Web (04-2008). Zij geeft in dit artikel een mooi voorbeeld van een verregaande vakkenintegratie rond het spel Kubb.

Behalve het maken van materiaal voor de gymzaal (bijvoorbeeld het ontwerpen en construeren van een indoor midgetgolfbaan bij het vak techniek), kunnen situaties en gebeurtenissen uit lessen bewegingsonderwijs als onderwerp worden genomen voor groepsgesprekken binnen verschillende lessen. Onderwerpen als: 'eerlijke verdeling', 'bejegening', 'het stellen van grenzen', 'aanraking en intimiteit' en 'stoer doen of hulp vragen', zullen moeiteloos een plek kunnen krijgen in lessen maatschappijleer, sociale vaardigheden of mentoruren.

Kleuters

Voor de kinderen van groep 1 en 2 op de basisschool is het niet wenselijk om extra combo-uren te plannen, als deze tijd ingeruild wordt voor extra lessen bewegingsonderwijs leren de kinderen spelenderwijs al genoeg, zij doen hier bewegend fundamentele ervaringen op. Deze ervaringen kunnen op een later tijdstip - op bewust nivo- weer 'wakker' gemaakt worden, zodat zij vanuit een lichamelijke herkenning begrepen kunnen worden. Jonge kinderen moeten nog niet te vroeg expliciet aangesproken worden op hun cognitieve vermogens (hun denkkracht) omdat zij hun kracht hard nodig hebben om te groeien. Voor kleuters geldt de stelregel: 'denkkracht gaat ten koste van groeikracht'

Samenvattend

Aangeboden leerstof/informatie beklijft bij een kind beter door de koppeling van denken en doen. Een taal- of rekenles mist veelal deze bewegende component.

De gymzaal is bij uitstek een plek waar een zinvolle combinatie van cognitie en handelen gerealiseerd kan worden.

In bewegingsonderwijsactiviteiten bevinden zich al vele bruikbare aspecten voor andere vakken.

Met extra Combo-uren kan de vakleerkracht samen met de groepsleerkracht lessen verzorgen waarin de kinderen ervaringsgericht en realistisch onderwijs krijgen.

Het bewegingsonderwijs krijgt een centrale positie op de scholen.

Literatuur

- Bosch, M., (2008). 'Een voorbeeld van vakkenintegratie'. 't Web 4.
 De Graaff, R. de, (2006). 'Doen en denken'. 't Web 3.
 Hazelebach C., (2005). 'Bewegingsonderwijs en vakkenintegratie'. 't Web 6.
 Hofman, N., (2008). 'Bewegingsonderwijs & vakintegratie'. 't Web 4.

Foto's: Ronald de Graaff

Correspondentie:

ronald.degraaff@hotmail.com